1813,

Upartisk Bedømmelse over
det af de Herrer Repræsentantere
for den jødiske Menighed udgivne
Forvarsskrift
Af Chr. Bartholm.

"PAMPIERE WERELD"
SALOMON S. MEYER
Antiquariaat-Graphiek
Hebraica-Judaica
Kalverstr. 12 Amsterdam-C.
(Ing. Jonge Roelensteeg 2a)
Telefoon 244710-715782

Upartisk Bedømmelse

over

det af de Herrer Repræsentantere for den jødiske Menighed udgivne Forsvarsskrivt,

af

Christian Bastholm,

Kongelig Confessionarius, Doktor i Theologien og Ridder af Dannebrogen.

Kiøbenhavn 1813.

Paa Frederik Brummers Forlag,

trykt hos Directeur Johan Fred. Schultz,

Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

At jeg udgav min Skrivelse i Anledning af de Herrer Repræsentanteres Forsvarsskrivt for den jødiske Menighed; at jeg deri yttrede min Mening om samme, og fældede min Dom over det, det var naturligt, da Skrivtet var stilet mod mig. At jeg ikke deri tillige anførde mine Grunde for den Dom, jeg fældede, var en Følge af min Overbeviisning, at de tænkende Læsere selv kunde dømme, om de Herrer Repræsentanteres Forsvarsskrivt var tilfredsstillende, eller ikke, og følgelig, om min Dom derover var grundet eller ikke. Men, da jeg nu erfarer, at adskillige, baade Christne og Jøder, gandske urigtigen forklare min Aarsag hertil; at de første anse det som en Ringeagt for de Herrer Repræsentantere og deres Forsvarsskrivt,

at jeg ikke vil værdige dem et Beviis for min Dom over det, og de sidste som en Mangel hos mig, at jeg ikke kan bevise den, saa maa de Herrer Repræsentantere ikke fortryde paa, at jeg, gandske imod min Hensigt og mit Ønske, paatager mig med kritisk Øie at giennemgaae dette Skrivt, vel, med al den Beskedenhed, jeg skylder baade Dem og mig selv; men og med al den Nøiagtighed, jeg skylder Sandheden. — Det er altsaa ikke med Jøderne, ikke med Spørgsmaalet om deres Skadelighed eller Gavnlighed i Staten, det er ikkun med de Herrer Repræsentanteres Beviser for deres Uskadelighed og Gavnlighed jeg her haver at giøre.

Forsvarsskrivtet begynder med en Forerindring, ved hvilken jeg intet haver at bemærke, uden den Synderlighed, at der siges, jeg paa en **overordentlig** Maade haver fremtraadt, for **umiddelbar** at giøre Mængden selv opmærksom paa, hvad jeg troer at være det afgiørende i Sagen. — Hvad de Herrer Repræsentantere forstaae ved at fremtræde paa en **overordent-**

lig

lig Maade, det begriber jeg ikke. Mig synes, det er en gandske ordentlig Maade for at meddele Publikum sine Tanker, at lade dem trykke. Det er den Maade, som alle bruge. Anden kiender jeg ikke, og ingen anden haver jeg brugt. — Ligesaa lidet forstaaer jeg dette, at jeg har søgt umiddelbar at giøre Mængden selv opmærksom paa, hvad jeg ansaae for at være det afgiørende i Sagen. — At give sine Tanker tilkiende ved Trykken, det er, efter Ordets Bemærkelse, at handle middelbar eller ved Midler. Og, om der ved Mængden skal forstaaes den ringere Almue, saa maa jeg tilstaae, at jeg ikke veed nogen Maade til at forhindre en dansk Almue, som kan læse, i at blive opmærksom paa, hvad jeg skriver, og ligesaa lidet indseer jeg, hvorfor Almuen ikke maatte giøres opmærksom derpaa — men, dette er ubetydeligt i Henseende til mig. For Forsvarsskrivtet er det ikke saa gandske ubetydeligt, da der ved saadan en Begyndelse let kan hos Læseren opvækkes en Fordom mod det Følgende.

Efter

Efter denne Forerindring komme de Herrer Repræsentantere til Sagen selv, nemlig, mine for Publikum fremsatte Spørgsmaal. Disse anføres Ord til andet; kun havde det været at ønske, De havde afskrevet dette Stykke lige til Enden. Da dette ikke er skeet, vil jeg tilføie det — Jeg ender saaledes: Da vil Publikum, efter mine Tanker, med Sikkerhed kunne dømme, om Jøderne ere gavnlige eller skadelige Borgere i Staten; thi, deres Handlinger tale da for eller imod dem. Blive de, under disse Spørgsmaals grundige Undersøgelse, ved indlysende og uimodsigelige Beviser, i Hensyn til Pluraliteten, frikiendte, da er det vist, at de ikke ere skadelige, og, ere de ikke skadelige, da er det upaatvivleligt, at de ved deres Virksomhed ere gavnlige, naar de, i modsat Tilfælde, ved den samme Virksomhed blive høistskadelige Borgere. — Af denne Slutning i mit Skrivt faaer Læseren at see, deels, at jeg ikkun taler om Pluraliteten; thi, at der ere agtværdige Mænd blandt det jødiske Folk, der-

om haver jeg aldrig tvivlet; om det samme kan siges om Pluraliteten, det er det, som skal undersøges. Deels, at jeg fordrer en grundig Undersøgelse, at jeg fordrer indlysende og uimodsigelige Beviser; thi blendende Skingrunde og flaue Beviser for eller imod dette Folk, afgiøre aldeles intet i Sagen.

Hvorfor de Herrer Repræsentantere, førend de skrede til at føre Beviser for deres Menigheds Frikiendelse, udelukde dette Stykke, det kunde der være flere Meninger om. At de selv have havt en Ahnelse om, at deres Undersøgelse ikke var grundig, at deres Beviser ikke vare indlysende og imodsigelige, det er ikke at formode; i saa Fald havde de vist ikke ladet dem komme for et fornuftigt Publikums Øine; hvad andre Aarsager da hertil kunne have været, det vil jeg ikke undersøge, som noget, der er mig uvedkommende. Maaskee de have aldeles intet tænkt derved. Mig vedkommer det allene paa en indlysende og tilfredsstillende Maade at bevise den Dom, jeg haver fældet over deres Forsvars-

ſvarsſkrivt, om det er grundigt eller ikke, og det vil det følgende vise.

Endnu, førend de Herrer Repræſentantere komme til det, ſom egentlig vedkommer Sagen, ſige de, at de ikke kunne begribe, hvad jeg kunde mene med paa nærværende Tid, i Aaret 1813 at opgive ſom et politiſt Spørgsmaal, den af mig yttrede Tvivl, hvorpaa jeg grunder min hele Underſøgelſe, om Jødernes Indlemmelſe i det borgerlige Samfund her i Dannemark er nyttigt eller ſkadeligt for Staten, o. ſ. v. — Dette hele Stykke lige til Enden ſynes mig at være ſammenſat ved Kunſt. — De kunne ikke begribe, hvad jeg haver meent med at udgive mine Spørgsmaal. — Det vil vel ſige, at de ikke kunne begribe min Hensigt med at udgive dem paa nærværende Tid. — Men, de kunde jo let, naar de ikkun med nogen Opmærkſomhed havde læſt Indledningen til mine fremſatte Spørgsmaal, deraf ſee, baade, hvorfor jeg haver udgivet dem, og hvorfor jeg juſt i Aaret 1813 udgav dem, da jeg flere Aar tilforn

forn kunde have havt samme Aarsag til at giøre, hvad jeg nu giorde, eftersom de christne Borgeres Mistanke mod og Misfornøielse med det jødiske Folks Handlemaade haver længe før 1813 havt Sted. — Dog, haver jeg maaskee ikke her udtrykt mig tydelig nok, saa troer jeg, at jeg i min Skrivelse, som er udkommen i Anledning af de Herrer Repræsentanteres Forsvarsskrivt, haver paa den forstaaeligste Maade tilkiendegivet baade min Mening med at skrive, hvad jeg skrev, og Aarsagen, hvorfor jeg paa den Tid skrev det. Dertil vil jeg henvise Læseren for ikke at opvække Kiedsommelighed ved at igientage det samme.

Men, have de Herrer Repræsentantere ikke kunnet begribe min Mening med at indlade mig i det Spørgsmaal om Jødernes Skadelighed eller Gavnlighed i Staten, saa maa de og tilgive mig, om jeg endnu mindre kan begribe deres, umiddelbar herpaa følgende Slutningsmaade: At, nemlig, ommeldte Spørgsmaal ere besvarede fra det Øieblik af, Hans Maje-

stet

ſiet Kongen haver forundet Jøderne Borgerret-tigheder, og, ſom en Følge deraf, at den, ſom endog yttrer en Tvivl om dette Folks Uſka-delighed eller Gavnlighed i Staten, drager ikke dette Folk, men Regieringen ſelv til Regnſkab. — Det forekommer mig, at Forfatteren til Forſvarsſkrivtet har ved denne meget beſynder-lige ulogiſke Vending villet paabyrde mig en Forbrydelſe mod Regieringen, hvilket, naar det var Hensigten, juſt ikke var saa gandſke kiønt, og det saa meget mindre, ſom det paa ingen Maade kunde gavne deres Sag. Men af saa ærværdige Mænd, ſom de Herrer Repræ-ſentanter, kan jeg ikke formode saa uværdige Kunſtgreb. Denne Vending i Slutningsfølgen maa under Giennemlæsningen have løbet deres Opmærkſomhed forbi, uden at de ſelv have be-mærket det uædle og forhadte, ſom ligger deri. Jeg vil derfor, uden at opholde mig længere derved, ikkun viſe, hvor lidet ovenanførte Slut-ning kan beſtaae med den ſunde Fornuftlæres Regler. — Den lyder ſaaledes: Jøderne ere

uſka-

uskadelige og gavnlige Borgere i Staten, og dette bør ikke være nogen Tvivl eller Undersøgelse underkastet, da Hans Majestet Kongen haver forundet dem Borgerrettigheder; hvo, som vover her at tvivle eller undersøge, drager ikke dem, men Regieringen selv til Regnskab. — Ved Siden af denne Slutning vil jeg sætte en anden af samme Natur: Hans Majestet Kongen haver for flere Aar siden forundet een eller flere Mænd vigtige Embeder i Staten, fordi han den Gang ansaae dem for at være duelige, virksomme, redelige Mænd. Omsider befindes det, at de vare, eller med Tiden ere blevne uduelige, uvirksomme, uredelige Embedsmænd. Men, Kongen haver forundet dem deres Embeder, altsaa er det uden al Modsigelse, at de ere uskadelige og gavnlige Embedsmænd, i hvor mange Beviser der end kunde fores for deres Skadelighed og Ugavnlighed. Ja, at ville undersøge dette, blot at ville yttre Tvivl derom, var ikke en Anklage mod dem, men mod Regieringen, som havde ansat dem i deres Embeder.

— Ef-

— Efter hvilken Regel i Logiken mon denne Slutning er giort? og, af samme Beskaffenhed er den, de Herrer Repræsentanter giøre til det jødiske Folks Forsvar.

De Herrer Repræsentanter henvende sig nu til de opgivne Spørgsmaal selv. Ved de tre første Spørgsmaal havde de ventet af mig, som en tænkende Mand, at jeg i Forveien havde beviist, at Indkiøbet af Guld, Sølv og Mynter virkelig var til Landets Skade. Dette, sige de, haver jeg aldeles ikke beviist, og kunde naturligviis ikke heller bevise det, da baade myntet og umyntet Sølv er, efter mine egne Ord, blevet indkiøbt af Banken; og herved anføre de tilligе Hans Majestets Rescript af 25de Septb. 1811. — De ventede af mig, at jeg skulde have beviist, at Indkiøb af Sølv og Guld virkelig var til Landets Skade. — De maatte snarere have ventet, at jeg uden alt Svar havde afviist denne Fordring, som noget, der er Sagen gandske uvedkommende. De tale om eet, naar jeg taler om et andet. De tale om

Ind-

Indkiøbet i sig selv; jeg taler om Maaden, paa hvilken Indkiøbet af Guld og Sølv er skeet og skeer, nemlig, ved under falske Foregivender at fralokke, for en saare ringe Priis, den eenfoldige Almue dens Guld og Sølv. Jeg kunde altsaa med god Grund lade dette være ubesvaret, som mit Spørgsmaal gandske uvedkommende, som noget, der tager en Sidevending, og ikke berører Maalet; men af Agtelse for de Herrer Repræsentanter vil jeg dog kortelig sige mine Tanker om deres Forbring til mig.

Mit Svar herpaa er dette, at, naar de ansee mig for en tænkende Mand, maa de just have ventet af mig, at jeg ikke havde indladet mig i at afgiøre det Sagen uvedkommende Spørgsmaal, om Indkiøbet af Guld og Sølv er skadeligt for Staten, eller ikke; saa meget mindre maatte de kunne vente det, som jeg vel maatte kiende ommeldte Rescript, og altsaa selv være overbeviist om, at saadant Indkiøb ikke kunde være til Landets Skade; thi, da var det ikke blevet befalet eller tilladt. Dette kon-

gelige Reskript gior altsaa al videre Undersøgelse over dette Spørgsmaal overflødig, og følgelig kunde denne Undersøgelse ikke ventes af mig. — Desuden, jeg sætter, hvad jeg er overbeviist om, at dette Indkiøb af Guld og Sølv er gavnligt for Staten, saa gives der Handlinger, som kunne direkte være gavnlige for Staten, og dog til Skade og Tab for enkelte Borgere, ved hvis Tab Staten indirekte lider. At lokke, under falske Forevendinger, eenfoldige og troeskyldige Lemmer af Staten til at sælge deres Sølv og Guld under dets daværende sande Værdie, det er en direkte Skade for dem, som tabe en Deel af deres Formue, og en indirekte Skade for Staten, hvis Borgere derved ere blevne mindre formuende. De, som under falske Foregivender tilvende sig deres Medborgeres Formue, ere ligesaa vel, som de, der paa en voldsom Maade berøve dem den, skadelige Borgere for Staten, om de end og følgde det, saaledes erhvervede, Guld og Sølv til Banken selv.

At Banken kiøber det Guld og Sølv, som tilsendes den, det veed enhver; men man kunde med nogen Grund spørge, om de Mennesker, som løb omkring i Landet, førend ommeldte Reskript udkom, over hvilke man hørde idelige Klager, ogsaa virkelig have indsendt det indkiøbte Guld og Sølv til Banken? og med mere Grund kunde jeg endnu spørge, om de, der gaae omkring her i Byen og paa Børsen, og tilbyde de forbigaaende i Øret, at, om de ville sælge Guld og Sølv, de da ville betale det til høiere Priser, end de, Banken vil give derfor, om disse ogsaa gjøre Indkiøb for Banken? Det er vel ikke en saa fordeelagtig Handel, som nogen vilde løbe meget efter, at kiøbe dyrere, end man sælger, og ved at gaae tvende Gange giennem Børsen i Vinter, er jeg selv med saadanne Anmodninger bleven standset i min Gang af trende Jøder. En Jøde, hvis Navn jeg veed, men af Skaansel vil fortie, som ikke hørde til den ringere Almueklasse, var redeligere, end de andre Jøder, men ikke saa forsigtig, som redelig.

Han

Han bad mig i Vinter gaae ind med sig i en Port. Dette hemmelighedsfulde, som sædvanlig ledsager disse Menneskers Andrag, giorde mig lidet opmærksom. Han anmodede mig om Guld og Sølv for de høieste Priser. Da jeg forestillede ham, at jeg, som god Borger, ikke kunde sælge Jøder Sølv, fordi de sendte det ud af Landet, forsikkrede han mig gandske alvorligen, at Jøderne ikke sendte det længere end til Holstein, hvorfra det ved Sølvets Omløb igien kom tilbage til Kiøbenhavn; men, til Hamborg, sagde han, blev det aldrig sendt. — En besynderlig Omvei for at komme herfra til Banken, og ligesaa besynderligt, at han ikke foregav, han og hans Brødre indkiøbde Sølv for Banken. Men, ærlig var Manden i denne Tilstaaelse, derfor fortier jeg og hans Navn.

Dette kan vel være nok sagt i Anledning af de Herrer Repræsentanteres Bemærkning ved de tre første Spørgsmaal. Ved de tvende sidste sige de ikkun dette, at de angaae Forbrydelser, der begaaes af slette Mennesker i en Stat, de være

sig

sig af hvilkensomhelst Troesbekiendelse, og kunne blot besvares af Politiet. Hermed mene, som de sige, at de med fuld Ret kunde afvise den hele Indstævning i nærværende Form. — Dette var, i Sandhed, temmelig hasligt, naar Sagen ved det hidtil sagte skulde være fuldkommen afgiort. Men, at afvise en Sag og at bevise den ere gandske forskiellige Ting. De Herrer Repræsentanter, som selv indsaae dette, have derfor ogsaa i det følgende med meer Nøiagtighed giennemgaaet mine fremsatte Spørgsmaal. Jeg vil, Skridt for Skridt, anføre deres Svar paa Spørgsmaalene, og give mine Betænkninger over Svarene.

Paa det første og andet Spørgsmaal svare de under eet, da de ansee begge for at angaae det samme, nemlig, om Kiøberne af Guld, Sølv, Mynter og kongelige Obligationer, ere Jøder eller ikke? — Havde de læst Spørgsmaalene med lidet mere Opmærksomhed, saa kunde de let have seet, at de ikke saa gandske angaae det samme, som de mene; men, jeg lader

dem gierne gaae under eet, da det ikke giør nogen væsentlig Forskiel i Sagen.

De Herrer Repræsentantere sige, at Kiøberne af ommeldte Artikler vare og er baade Jøder og Christne i Dannmark. — Hermed er jeg fuldkommen enig. — Derefter forklare de Aarsagerne, hvorfor Opsøgelsen og Indkiøbet af Guld, Sølv og præget Mynt blev nødvendig. — Mod denne Forklaring haver jeg ikke heller noget at indvende. — De paastaae, at det i sig selv er ligegyldigt, om dette Indkiøb er skeet ved Jøder eller Christne, eller begge, naar det engang beviisligt var til Landets Tarv, og for at forskaffe alle Undersaatterne uundværlige Fornødenheder. — Om alt dette her Sagte kan der ikkun være een Mening; men enhver maa jo indsee, at deri ligger aldeles intet Svar paa mit Spørgemaal. Jeg spørger jo ikke, om det ere Jøder eller Christne, som have kiøbt og endnu indkiøbe Sølv. Hvad alle Mennesker vide, behøver man ikke at spørge om. — Jeg spørger, om det er Jøder eller Christne, som

fra-

fralokke Almuen dens Sølv under falske Foregivender. — For at udrede sig af dette Spørgsmaal have de svaret noget, som for en Tid kan blende den lidet Tænkende, men vist ikke andre; thi man seer strax, at de aldeles ikke svare paa Spørgsmaalet, men svare noget, som der ikke er spurgt om. De sige i det Følgende: Det egentlige skadelige i den Omstændighed, at Jøder virkelig (som vi aldeles ikke nægte) ogsaa have taget Deel i dette Indkiøb, kan altsaa vel ikke ligge i noget andet, end i den besynderlige Maade, hvorpaa disse, efter min Paastand, have giort det, for at opnaae deres i sig selv uskadelige Hensigt. — Jeg roser den Snildhed, som fremlyser af dette Svar; men Svaret selv roser jeg derfor ikke — ja, netop deri stikker det skadelige, nemlig, i Maaden, paa hvilken Sølvet er blevet indkiøbt, og det er den allene, om hvilken jeg i Spørgsmaalet haver talt. Maaden, nemlig, var efter det almindelige Rygte i Landet, at de Mennesker, som løb omkring i Landet for at kiøbe Guld og

Sølv, indbildte Almuen, at alt dens Guld og Sølv skulde inden kort Tid indfordres i Banken, og forestillede dem, hvor klogt det var at sælge det i Tide, saa meget mere, da de vilde give mere for Sølvet, end den gangbare Priis da var. — Dette var jo aabenbar Løgn og Bedragerie, hvorover der gik saa almindelige Klager, da de lettroende Sælgere bagefter erfarede, at de vare blevne bedragne. Dette er den **besynderlige** Maade, som de Herrer Repræsentantere behage at kalde det, paa hvilken Guldet og Sølvet blev indkiøbt. Hvad enten Jøder eller Christne have begaaet dette Bedragerie, troer jeg med mere Grund at kunne kalde det den **strafværdige** Maade.

Men, sige de, de have brugt denne besynderlige Maade for at opnaae deres i sig selv **uskadelige** Hensigt. — Jeg spørger, om man kan kalde det en **uskadelig** Hensigt, naar nogen, for at opnaae den, bedrager den Eensfoldige og Troeskyldige for en Deel af hans Formue; naar han betaler det Sølv, han under saadanne fal-

ske

ſke Foregivender kiøber af ham, under Sølvets daværende Priis, om han derved ikke ſkader ham? — Men, Hensigten var maaskee, ved at indkiøbe Guld og Sølv, at ophielpe Statens daværende Forlegenhed. — Og, om dette end var Hensigten, hvorom der kunde tvivles, kan en god Hensigt da retfærdiggiøre de ſlette og ſkadelige Midler, hvorved man søger at opnaae den? Saadan en Moral kiender jeg i det mindſte ikke. Det var efter ſamme Regel da ogſaa en lovlig, maaskee endog en rosværdig Handling at ſtiæle Guld og Sølv, naar kun den gode Hensigt derved kunde opnaaes at ville ophielpe Statens Financer; thi disſe tvende Forbrydelſer at bedrage og at ſtiæle ere nær beſlægtede med hinanden. — De Herrer Repræſentantere ſynes at finde det fornærmeligt, at jeg, ſom de ſige, charakteriſerer ſaadant Forhold ved Løben omkring paa Børſen og Gaderne, Omſtreifen i Landet og falſke Foregivender. — Men jeg maa tilſtaae min Uvidenhed i Sproget, at

jeg

jeg ikke kiender noget finere Udtryk for at benævne saa grov en Fremfærd, som den omtalte.

Men, sige de endnu, hvad det uanstændige og ulovlige heri, som af Enkelte muelig viis har kunnet begaaes, betræffer, da staae jo de jødiske, som de christne Borgere under Landets Love, Rettergang og Politie. — Det veed jeg meget vel. — Dernæst tilstaae de, de have intet derimod, at enhver ulovlig Opførsel af deres Troesforvandte bliver afstraffet. — Det troer jeg vel, de ikke skulde have noget derimod, at Forbrydere blandt Jøderne blive ligesaavel afstraffede, som Forbrydere blandt de Christne. — Endelig paastaae de, at den Mand, som klager over nogen hvilkensomhelst iblandt dem gængse lovstridig Opførsel, anklager Landets Politie. — Men, jeg maa spørge, om en lovstridig Handling er mindre en Forbrydelse, ifald Politiet sover? eller er det en Følge, at Politiet sover, fordi saadanne lovstridige Handlinger ikke opvages og bestraffes? Veed man da ikke, at der gives Forbrydelser, som kunne udøves

me

med saa megen Snedighed, at det endog for det meest aarvaagne Politie er umueligt at opdage Forbryderne. Jeg vil ikkun anføre eet Exempel. Imedens jeg opholdt mig paa Landet, kom tvende Jøder ind til en Bonde en halv Miil fra den Bye, hvor jeg boede, og spurgde om Sølv under ovenanførte falske Foregivender. Bonden afslog vel at sælge dem det, men han var uforsigtig nok for at vise dem det. De gik bort; men nogle Dage derefter kom de tilbage, da de vidste, at det var Markedsdag, og at Huset var tomt. De fandt ikkun en Pige hiemme, som kiendte dem fra første Gang, de vare der. De viisde hende ud for at kiøbe noget. Imidlertid brækkede de op, stial Sølvet og løb bort, uden ved al anvendt Flid at kunne blive opdagede. — Enhver maa let kunne begribe, at jeg ikke anfører dette for at giøre det jødiske Folk mistænkeligt for saadanne slette Handlinger. Af een eller anden enkelt Kiendsgierning at ville charakterisere et heelt Folk, var en Afsindighed. Jeg anfører dette ikkun for at vise,

hvor

hvor let det er for en Forbryder ved Snedighed at undflye Politiets Forfølgelser. — Vi have jo næsten hver Uge Indbrud i vore Huse. Saadanne Misgierninger udøves ikke alene om Natten, men ved høilys Dag, og dog er det saa meget sieldent, at Forbryderne opdages og bestraffes. Saadant skeer i Hovedstaden, hvor Politiet er saa nær ved Haanden; hvorledes vil man da fordre mere af et Politie udenfor Staden, som ikke er, eller kan være nærværende i enhver Landsbye eller enhver Bondegaard? — Den Paastand er altsaa, efter mine Tanker, ikke vel overlagt, at den, som klager over en lovstridig Opførsel af deres Troesforvandte, klager over Landets Politie. Ved at henvende Klagen paa Politiet retfærdiggiør man dog ikke Forbryderen; skiondt der naturligviis vare ferre Forbrydere, naar det var mueligt, at Politiet oftere kunde gribe dem.

Endelig slutte de Herrer Repræsentantere dette Stykke med en Anke over det Ord Fralokkelse, som et meget upassseligt Udtryk om dem,

som

ſom indkiøbe Guld og Sølv. — Naar jeg eftertænker den ovenfor omtalte og i mine Spørgsmaal selv angivne Maade, paa hvilken dette Indkiøb er skeet, og maaskee endnu skeer, saa veed jeg sandelig intet passeligere Udtryk, med mindre Bedragerie maaskee kunde befindes at være passeligere. — Det Beviis, som her føres for Ordets Upasseelighed, forekommer mig i høj Grad besynderligt. Ordet er, efter deres Mening, upasseligt, fordi det er almindelig bekiendt, at Folk stedse have strømmet til Vexelererne med deres myntede og umyntede Guld og Sølv. — Hvilken en forunderlig Blanding af Personerne, af Vexelerer og dem, som løbe Landet omkring, og ved falske Forgivender bringe den eenfoldige Almue til at sælge dem deres Guld og Sølv under den paa den Tid gængse Priis. Hine gaae aabenbar tilværks. De melde offentlig i Aviserne, under Bekiendtgiørelse af deres Navn, at de kiøbe Guld og Sølv, og betale det med de høieste Priser. Disse derimod løbe om i Smue, hviske Folk i

Øre-

Drene, drive deres Handel under fire Øine, skiule deres Navne, kort, de handle saaledes, som Folk sædvanlig gjøre, der ikke have en god Samvittighed. I Kiøbenhavn ere Folk selv Ekyld i, om de, ved at sælge deres Guld og Sølv til Vexlererne, skulde blive bedragne, hvilket jeg aldrig haver hørt klage over. Det staaer jo ogsaa her til dem selv at søge til flere end een, og at forskaffe sig i Forveien Kundskab om Guldets og Sølvets høieste Priis, førend de sælge det. Dette gielder ikke om dem, som boe i en vis Afstand fra Staden, allermindst om den eenfoldige Almue. Disse kunne let bedrages af snedige Omløbere, naar de ere uforsigtige nok til at lade sig overraske og oversnakke af saadanne megettalende Mennesker. — Jeg begriber altsaa ikke, hvorledes de Herrer Repræsentantere have saaledes kunnet blande tvende meget forskiellige Klasser af Handlende med hinanden. Vexlererne ville neppe blive dem takskyldige for at være komne i saadant et Selskab. — Men, det forekommer mig, at de paa flere

Ste-

Steder, hvor det er mueligt, saaledes søge at undvige det Spørgsmaal, som de dog synes at ville besvare, og ved en Omvei uden om Sagen komme til at tale om noget andet; hvilket jeg dog ikke vil troe, er Forsæt, men snarere Mangel paa en, ved sund Logik øvet Forstand, og den hverken kan eller bør man fordre af Mænd, som have opofret deres hele Liv for gandske andet Aandsarbeide.

Paa mit tredie Spørgsmaal, hvorledes alle de Sølvmynter, som siden 1807 ere blevne myntede, neppe ere udkomne af Banken, førend de ere saa aldeles forsvundne, at de giemmes som Rariteter, give de Herrer Repræsentantere et Svar, som ved første Diekast haver et Skin af Grundighed; men, dette Skin forsvinder, efter mine Tanker, ved en nøiere Beskuelse. — De svare, at der behøves hverken jødiske eller christne Indkiøbere til at forklare dette Særsyn. Der blev, nemlig, siden 1807, ikke præget uden en ubetydelig Mængde, neppe mere end en halv Million Specier, saa at disse

Myn-

Mynter lettelig kunde forsvinde, naar kun 6 Mark deraf blev giemt af hvert femte Menneske i Landet. — Den, der ikke tænker videre, maa finde dette meget sandsynligt. Mig forekommer denne Forklaring gandske omvendt. — De giøre denne Slutning: Det myntede Sølv kom ud af Omløb og forsvandt, fordi det blev optaget og giemt. Jeg vil hellere giøre denne: Det myntede Sølv blev optaget og giemt, fordi det kom ud af Omløb, og begyndte at forsvinde. — Det falder vel neppe nogen ind at opsamle Sølvmynter, og at giemme dem som Rariteter, saalænge de ere i Omløb. Man begyndte ikke at giemme vore Rigsorter, Kroner, Tomarker, Femten- Ti- og Otteskillinger, førend de begyndte at blive sieldne. Det samme maa rimeligen ogsaa gielde om de Sølvmynter, som siden 1807 ere blevne myntede. De fleste bleve med saadan en Hastighed opsnappede, at de ikke engang fik Lov til at komme i saadant et Omløb, at hvert femte Menneske i Landet kunde faae et Stykke deraf. Dette gielder fornemmelig om

vore

vore Markstykker, som udkom 1808. De bleve strax saaledes bortrevne, at de aldrig kom i Omløb, da det dog var Regieringens Hensigt, at saadant skulde skee. Jeg boede i en Kiøbsted her i Sielland, da denne Mynt udkom, og saae den aldrig. Jeg giorde en Reise til Kiøbenhavn Aaret efter, og ønskede at see den; men ingen af mine Bekiendtere, som dog ikke ere faa, havde den, undtagen een eneste. — Hvad jeg siger om disse Markstykker, det gielder mere eller mindre om de øvrige Mynter. Vare de forsvundne, fordi man haver giemt dem, saa maatte dog, jeg vil ikke engang sige med de Herrer Repræsentantere, hvert femte, men hvert tyvende, tredivte Menneske i Landet have noget af dem. Men dette er langtfra ikke Tilfældet, i det mindste ikke i Følge min og vist ogsaa Fleres Erfaring. — Men, er omtalte Sølvmynter da ikke forsvundne, fordi de ere blevne giemte som Rariteter, saa maa jeg billigen spørge, hvor de ere blevne af. Ere de af visse enkelte Mennesker blevne samlede, og ikkun vente paa for-

deel-

delagtige Tider for at komme for Lyset? hos hvem ligge de da? hos Jøder eller Christne? eller ere de hemmeligen bragte ud af Landet i privat Handel? af hvem da? af Jøder eller Christne? Disse Spørgsmaal fordrister jeg mig langt fra ikke til at besvare. Jeg vil ikke nægte, at Mistanken herfor ligger, for den største Deel, paa Jøderne; men, hverken er Rygtet herom saa almindeligt, eller saa bekræftet, at jeg kan anfee denne Mistanke for tilstrækkeligen grundet; mig er det desuden nok, at jeg haver, som jeg troer, viist, at det Beviis, de Herrer Repræsentantere her have ført, mangler den tilbørlige Grundighed.

Svaret paa mit fierde Spørgsmaal indeholder en kort Forerindring, som jeg ikke vil gaae ubemærket forbi, skiøndt den egentlig ikke angaaer mit Spørgsmaal: De Herrer Repræsentantere sige, at Pengeaager er en afskyelig Misbrug, som er fælles for slette Mennesker og Borgere af alle Troesbekiendere. — Dette er en Sandhed, som ikke kan modsiges. I denne

Mis-

Misbrug giøre baade Christne og Jøder sig skyldige, det vil jeg tilstaae. — Men, nu sige de strax efter, at saadan Aager har i den sidste Tid, formedelst Pengevæsenets Vaklen, næsten ophævet sig selv, og er bleven saa godt som umuelig. — Meningen af dette oplyse de ved strax at tilføie, at det i en Pengeforfatning, som den nærværende, ikke kan afgiøres, om den, der i Stedet for lovlig Rente tager 60 Procent for den udlaante Sum, aagrer, eller ikke. — Denne Ytring forekommer mig noget besynderlig. Naar et uophævet Kongebud bestemmer, hvad Aager er, og tillige under Straf forbyder, at tage en høiere Rente af den udlaante Sum, end den i Forbudet bestemte, saa maa det jo vel være afgjort, baade, at der endnu kan være Aager til, at den er muelig, og at den aagrer, som imod saadant kongeligt Forbud vover at tage 60 Procent, eller enhver anden høiere Rente, end den tilladte. — Men, sige de, det kan i det mindste lettelig blive en Aager, som ødelægger den Laanende i Stedet for hans Skyldner.

— Her-

— Hertil svarer jeg, at under saadanne Omstændigheder, hvor han ved at laane, staaer Fare for at ødelægges, han da hellere ikke udsætter sine Penge paa Rente, og anvender dem paa en anden lovlig Maade, end overtræder det kongelige Forbud mod Aager. Det første er ham tilladt; det sidste strider imod den Lydighedspligt, han, som god Borger, skylder sin Konge.

Efter denne Forerindring komme de Herrer Repræsentantere nu mit Spørgsmaal lidet nærmere. — Den sande Aager, sige de, er nuomstunder egentlig blot muelig med Levnetsmidler og andre Fornødenhedsartikler. — Altsaa er da Aager med Pengelaan, efter deres Mening, nu ikke længere muelig; hvoraf vel skal følge, at, om Jøderne end dreve dette Uvæsen, det dog ikke egentlig var Aager; og, maa jeg da spørge, om Forbudet mod Aager i Pengelaan er ophævet? — Aager, mene de, er nu kun muelig med Levnetsmidler og andre Fornødenhedsartikler, naar man udhøkrer Vareforraad

med

med en Fordeel af 30 til 100 Procent og derover paa den Fattiges Bekostning. — At dette er Aager, det nægter jeg aldeles ikke, om den, derved vundne Procent, endog var lavere, end den her angivne; at der af mange Christne drives Aager med Livets første Nødvendigheder, det see vi dagligen; skiøndt jeg aldrig har mærket, at Levnetsmidler og andre Livets Fornødenheder udhøkres med en Fordeel af 100 Procent og derover, neppe med 50 Procent, naar man tager Hensyn til de høie Priser, med hvilke Høkrerne maa betale de Vare, som de sælge til den Fattige. — Men, hvad nytter denne Vending til at retfærdiggiøre Jøderne? Den forekommer mig kun at være en Udflugt. Ere Jøderne skadelige for deres Medborgere ved deres Aager i Pengelaan, blive de da uskadelige og gavnlige Borgere, fordi de Christne ere ligesaa skadelige ved deres Aager med Levnetsmidler? Følgen heraf kan, efter min Logik, ikkun blive denne, at, dersom Jøderne udsuge deres Medborgere ved Pengelaan, og de Christne ved Lev-

netsmidlernes Fordyrelse, vi da have saa mange flere skadelige Borgere i Staten. Spørgsmaalet, som for nærværende Tid er under Undersøgelse, er desuden ikkun om Jøderne, om de ere gavnlige eller skadelige Borgere i Staten. Hvad de Christne ere, eller ikke ere, det er den omhandlede Sag uvedkommende.

Med det, de Herrer Repræsentantere hidtil have skrevet, have de, som Læseren seer, endnu ikke paa en tilfredsstillende Maade besvaret mit Spørgsmaal; neppe have de berørt det. — Det lyder saaledes: Hvo driver den vidtløftigste og den fordærveligste Aager med Pengelaan til den fattige Medborger, hvorved han til hver Termin bliver endnu fattigere; er det Christnen eller Jøden? — Herpaa svares: Aageren med Pengelaan, hvis det og kunde godtgjøres, at denne fortrinlig fandt Sted hos vore Troesforvandte, da det modsatte lettelig kunde bevises, er og kan nu ikke være halv saa fordærvelig, som den med Livets umiddelbare Fornødenheder. — De paastaae altsaa, at det

lette-

lettelig kan beviſes, at Aager med Pengelaan fortrinlig finder Sted hos de Chriſtne, at følgelig de Chriſtne drive den vidtløftigſte Pengeaager. Jeg maa tilſtaae, at jeg ikke kan indſee, hvorledes det er ſaa let en Sag at beviſe dette, da det ikke er at formode, at de jødiſke eller chriſtne Aagerkarle indberette til de Herrer Repræſentantere, at de drive Aager, eller, til hvad Høide de drive den. Saadanne lovſtridige Handlinger pleier man ſædvanligen at holde hemmelige, og ſelv de, ſom laane Penge af Aagerkarle, gierne ſkiule ſaadant for tillige at ſkiule deres Armod. Ikkun deres fortroeligſte Venner kunne de undertiden betroe det. — Men, var det end ſaa let at beviſe det, ſom at ſige det, da er det virkelig Skade, at de ikke fremlagde Beviſet; thi, da var dog eet Spørgsmaal afgiort, derſom Beviſet ellers blev grundigt. — Hvad det andet angaaer, at den Aager, ſom drives med Pengelaan, er og kan nu, efter deres Mening, ikke være halv ſaa fordærvelig, ſom den med Livets umiddelbare Fornødenheder,

da er dette ogsaa kun sagt, men ikke heller bevist. Om jeg antager, hvad jeg ikke haver Grund til at giøre, at den Aager med Penge ikke er halv saa fordærvelig, saa tilstaaes jo dog, at den er fordærvelig, og følgelig straffværdig, om det endog er vist, at den Aager med Lernetsmidler er fordærveligere. Men det er uvist. — Jeg taler om Pengeaager mod den fattige Borger, et andet er det med den ellers formuende Borger, som for en Tid kan være nødsaget til at laane en Kapital paa Aager, for at anvende den i en Fabrik, en vigtig Handel eller et andet Foretagende, hvilket maaskee indrenter ham det dobbelte eller mere af det, han haver maattet tilstaae Aagerkarlen for Laanet. Denne Aager er vel ulovlig, men ikke ødelæggende for Laaneren. Men, er Tilfældet det samme med den fattige Borger? Naar han maae hentye til en Aagerkarl for at faae de Penge, han behøver, enten til at befordre sin Næringsvei, eller til at forskaffe sig det nødvendige Indkiøb af Livets første Nødvendigheder. Naar

nu

nu Aagerkarlen med disse Nødvendigheder tager 30 til 50 og maaskee høiere Procent til Fordeel; den anden Aagerkarl med Penge nøder ham først til at forskrive sig for den halve Deel mere, end han haver bekommet, og fordrer Rente baade af det, han haver faaet, og af det, han ikke haver faaet. Dernæst ængster han ham tvende Gange om Aaret mod Opsigelsestiden med den Trudsel at ville opsige ham Kapitalen, naar han ikke affinder sig med en anstændig Douceur for at beholde den længer; og, at saadan Pengeaager drives, det er ikke ubekiendt; hvorledes kunne de Herrer Repræsentantere da sige med saadan Bestemthed, at Pengeaager ikke er, eller kan være halv saa fordærvelig, som den med Livets umiddelbare Fornødenheder. De kunde dog vel i det mindste lade disse tvende Slags Aager staae ved Siden af hinanden; og gandske upaatvivleligt er det, at, naar den fattige Borger udsuges af disse tvende Slags Aagerkarle, han da snart maa bringes til Bettelstaven.

Endelig slutres dette Stykke dermed, at der her ingen Klage føres over Pengeaager, men ikkun i Norge, hvor ingen Jøder ere; og, at Regieringen kun har seet sig nødsaget at sætte Dæmninger for den nuværende egentlige Aager med Levnetsmidler, og de allernødvendigste Vare. — Saa skal dette da ogsaa være et Beviis for, at Jøderne ingen Aager drive i Dannemark, fordi denne Skiændighed begaaes af Christne i Norge. Hvilken en Slutning! — Men, sige de, der føres her ingen Klage derover — ja, ingen i de offentlige Tidender; men, der kan vel klages over Forbrydelser, uden at man melder dem i Aviserne. — Men Reg'eringen, sige de videre, har været nødsaget til at sætte Dæmninger for Aager med Levnetsmidler; men den haver ingen sat for Pengeaager. — Slutter man deraf, enten at Regieringen seer med Ligegyldighed paa Pengeaager, eller, at ingen Pengeaager finder Sted i Dannemark, da er dette, efter min Overbeviisning, ligesaa falsk en Slutning, som de

tvende

tvende foregaaende. For Pengeaager er der for lang Tid siden sat al den Dæmning, som kan sættes, et kongeligt Forbud og Straf for dette Forbuds Overtrædelse. Dette maa de Herrer Repræsentantere vel vide. Mere er herved ikke at giøre, end at dette Forbud, saa vidt mueligt, overholdes, og, at Forbryderen, naar han kan paagribes, straffes. Det andet Aager med Levnetsmidler er en sildigere Forbrydelse, som først i disse Tider er bleven almindelig og ødelæggende for Borgeren, derfor ere disse Dæmninger satte, og kunde nu først sættes.

Paa mit femte Spørgsmaal angaaende de egentlige Guld- og Sølvtyverier og Hælere dermed i Kiøbenhavn, sige de Herrer Repræsentantere intet videre, end at jeg haver indstillet dette til Politiretten, og, at de have intet at tilføie uden det inderligste Ønske, at denne vilde fremlægge Resultatet af dens Undersøgelser. — Dette er i Sandhed ogsaa mit Ønske; men, jeg indseer, hvor høist vanskelig

Op-

Opfyldelsen er af dette Ønske. De, der stiæle Gangklæder, uldne, linnede og andre deslige Sager, naar de engang gribes, kunne undertiden kiende Kiøberne, og altid Hælerne, som giøre Oplag af disse Tyvekoster, hvorfor disse ogsaa nogle Gange ere blevne angivne og straffede. De derimod, som stiæle Guld og Sølv, henvende sig paa Gaderne til saadanne, om hvilke de ved Tiltale kunne formode, at de ville kiøbe dem. De sælge naturligviis det Stiaalne for en meget billig Priis, da de ere komne let dertil, og finde derfor saa meget lettere Kiøbere. Disse skilles ad. Sælgeren kiender ikke Kiøberen, og Kiøberen ikke Sælgeren. Bliver denne ved en Leilighed greben, og overbeviist om sit Sølvtyverie, saa kan han ikke angive hiin, da han hverken veed hans Navn eller hans Boepæl. Saadanne Forbrydelser kunne derfor næsten aldrig komme for Politiretten, eller juridisk bevises, og dette er dog næsten den eneste Vei for med fuld Sikkerhed at afgiøre det Spørgsmaal, om den begaaes af

Jø-

Jøder eller Christne, eller af begge Parter. — At Mistanken herom, for den største Deel, hviler paa Jøderne, har allene sin Grund i den almindelige, overdrevne Higen, som dette Folk saa meget yttrer efter Guld og Sølv, uden dog at være hverken Guldsmede eller Juvelerere. Dette er vel ikke noget tilstrækkeligt Bevis for Mistanken. Man kan have endog en medfødt Graadighed efter disse ædle Metaller, og deraf følger ikke, at man paa en ulovlig Maade vil tilvende sig dem. Men, det tør jeg dog sige med fuld Overbevisning, at intet Forsvarsskrift vil kunne afvende Mistanken fra dette Folk, førend de have overvundet denne saa meget kiendelige, bestemte Higen efter og Handel med disse Metaller, og henvendt deres Virksomhed paa andre Erhvervsgrene.

Jeg troer saaledes at have retfærdiggiort den Dom, jeg haver fældet over de Herrer Repræsentanteres Forsvarsskrivt for det jødiske Folk, for saa vidt det angaaer de Spørgsmaal, jeg haver opgivet. Jeg haver drøftet dette

Skrivt

Skrivt med al den Nøiagtighed og Upartiskhed, som jeg skylder baade disse Herrer og Sandheden. Jeg kunde altsaa her nedlægge Pennen; men, da der i det følgende endnu forekommer noget som synes mig at fortiene Opmærksomhed, maa det tillades mig, at jeg ogsaa herom siger mine Tanker. — De Herrer Repræsentantere sige, at deres Menighed er meget lille, paa en Tid da der dog tales om deres store Vrimmel, og om deres betydelige Antal. — Men her synes mig og, at de udskeie fra Spørgsmaalet, eller berøre det kun saa løselig fra een Side. De bevise deres Paastand deraf, at alle her i Staden boende Jøder kun beløbe sig til omtrent 2400 Siele. — Dette vil jeg ikke modsige. Men, de Herrer Repræsentantere, som vide, at Spørgsmaalet er om Jødernes Gavnlighed eller Skadelighed i den danske Stat, som af mine Spørgsmaal selv kunne see at jeg taler i Almindelighed, om det hele Folk i den hele Stat, burde betænke, at Kiøbenhavn ikke udgiør den hele danske Stat, og, at følgelig

dette

dette Mandtal over de kiøbenhavnske Jøder beviser meget lidet mod det store Antal, som man antager at være i den danske Stat. — Naar man veed, hvor mange Kiøbsteder der ere i Danmark og Hertugdømmerne; naar man betænker, at der findes boesatte jødiske Familier, flere eller ferre, efterſom Fordelen lokker dem, i de allerfleſte Kiøbsteder, saa maa Antallet af de Jøder, som opholde sig i den danske Stat, vist være meget betydeligt. — Og, hvad de Herrer Repræsentantere sige om de i Kiøbenhavn boesatte Jøders gavnlige Virksomhed, mon dette gielder om alle, eller ikkun de fleſte? mon dette ogsaa gielder om de mange, som ere omstrøede i den hele Stat? Om nogle faa iblandt dem anvende deres Evner og Virksomhed til Statens Gavn, da gielder det vist ikke om Pluraliteten, som hverken arbeider i Marken eller i Verkstederne, men afgive sig gandske og allene med deres Smaahandel og Skakrerier, der giør dem saa foragtelige blandt Indvaanerne og saa unyttige for Staten, hvoraf det

bli-

bliver en naturlig Følge, at det ikke kan siges om dem, hvad de Herrer Repræsentantere sige om Pluraliteten af deres Troesforvandte i Kiøbenhavn, at de staae paa samme Trin med de christne Borgere i borgerlig Virksomhed og Kultur. — Hvad deres Virksomhed angaaer, det vil jeg lade staae ved sit Værd; skiøndt det endnu ikke er gandske afgiort, om denne Virksomhed er, i Hensyn til Pluraliteten, mere gavnlig eller mere skadelig. Hvad de sige om deres Kultur, kan jeg ikke bedømme, da de ikke have behaget at bestemme hvad Slags Kultur de mene, den intellektuelle eller moralske Kultur, Kunst- eller Haandverks-Kultur; blot Handels- eller blot selskabelig Kultur. Forresten angaaer dette, som sagt, ikkun Jøderne i Kiøbenhavn, og ikke Jøderne i den hele Stat, hvilket er dog det, hvorom her skulde handles, da det er det, hvorom her spørges.

For at bevise de kiøbenhavnske Jøders gavnlige Virksomhed anføre de Herrer Repræsentantere, blandt andet, 34 Fabriker som de

hev

her have anlagt. — Det var ønskeligt, at de tillige havde anført hvor mange Jøder der arbeide i enhver af disse Fabriker, eftersom man paastaaer, at de fleste i disse Fabriker arbeidende Personer ere Christne. Da vilde man først kunne have bedømt, hvor megen Priis man kunde sætte paa deres Virksomhed. Baade Mænd og Qvinder, Børn og Aldrende maa ligesaa vel blandt Jøder, som blandt Christne ved et, for deres Kiøn, Alder og Kræfter passende, Arbeide kunne finde deres Underholdning i saadanne Fabriker, og saaledes afføres fra den mere skadelige end gavnlige Sølv- og Pengehandel, Omløbshandel og Skakrerie, hvoraf det første giør dem saa meget mistænkte, og det sidste saa foragtede.

Hvad de Herrer Repræsentantere forresten forsikkre os pag. 5 og 7, om de kiøbenhavnske Jøders sande Patriotisme og Udøvelse af alle borgerlige Dyder, m. m., det synes mig kun at være en Slutning, som de giør fra dem selv, og de flere retskafne Mænd i deres Nation til

Plu-

Pluraliteten i den jødiske Menighed. Denne Slutning forekommer mig vel lidet overilet; men, da den haver sin Grund i en medfødt ædel Følelse for deres Folks Hæder, vil jeg ikke videre drøfte den, og nu kun slutte med den Forsikkring, at det er for sidste Gang, jeg skriver i denne Sag, for ikke at spilde mere Tid paa et unyttigt Arbeide; thi, af den hele Feide vil der, uden Tvivl, ikkun udkomme saare lidet, og maaskee aldeles intet.

Free copy

Einwanderungsschrift
auch in Beziehung auf
Hamburg u. Schleswig-
Holstein

Print I, 94 unknown.—